

СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“

ЮРИДИЧЕСКИ ФАКУЛТЕТ

КАТЕДРА „ГРАЖДАНСКОПРАВНИ НАУКИ“

ПРЕДПОСТАВКИ ЗА ДОПУСКАНЕ НА КАСАЦИОННО ОБЖАЛВАНЕ

АВТОРЕФЕРАТ

на дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „доктор“

Професионално направление: 3.6 Право (Граждански процес)

Дисертант:
Яна Емилова Владимирова-Панова

Научен ръководител:
проф. д-р Анелия Мингова

София

2025

Съдържание

I. Обща характеристика на дисертационния труд	3
1. Значение и актуалност на темата	3
2. Предмет, метод и цел на изследването	4
3. Обем и структура на дисертационния труд	4
II. Изложение на основните тези в дисертационния труд.....	6
1. Глава Първа	6
2. Глава Втора	10
3. Глава Трета	16
4. Глава Четвърта	27
5. Глава Пета	32
III. Основни приноси моменти в дисертацията	34
IV. Публикации във връзка с дисертационния труд.....	36

I. Обща характеристика на дисертационния труд

1. Значение и актуалност на темата

Ограничаването на касационното обжалване чрез въвеждане на селективни предпоставки за допускането му предизвика противоречиви реакции в обществото, като новата уредба беше посрещната критично от голяма част от представителите на юридическата общност. Голямото значение, което има темата, може да бъде обяснено само като се държи сметка за обстоятелството, че селективността като характеристика на касационното обжалване не може да бъде разглеждана само като процесуален институт – съществуването ѝ е иманентно свързано с функцията на върховните съдилища за защита на обществения интерес и в този смисъл обликът на касационното производство отразява нагласите на обществото относно ролята, която е отредена на Върховния касационен съд като правораздавателна институция. Затова и въвеждането на подобна уредба би трябвало да отразява широк обществен консенсус коя е водещата функция на върховния съд. Дали такъв консенсус е достигнат у нас е един от въпросите, на които може да бъде отговорено само след проследяване на кратката история на този институт от 2008 г. до момента.

Въпреки че темата предизвиква интерес сред научната общност, което е видно от сравнително големия брой научни съчинения, които са посветени на отделни аспекти от нея, до момента тя не е била предмет на цялостно самостоятелно монографично изследване. Настоящият дисертационен труд си поставя за цел да постави разглеждания процесуален институт в адекватен контекст, включително чрез проследяване на историята и развитието на подобни институти в чужбина – българската уредба, въпреки своите специфики след измененията през 2017 г., не е плод на проявена от българския законодател оригиналност, а е силно повлияна от сходната уредба в други държави. Същевременно цялостното изследване на всички предпоставки за допускане на касационно обжалване, намерили място в закона към момента, позволява да бъде изяснено тяхното съдържание, включително чрез очертаване на връзката и взаимодействието между тях.

От влизане в сила на уредбата и по повод измененията в нея от 2017 г. вече е създадена богата съдебна практика, която по обясними причини често намира израз в определения, постановени по реда на чл. 288 ГПК. Съществено значение има релевантната

тълкувателна практика на ВКС, чрез която се изясняват редица спорни въпроси по приложение на новата уредба. Въпреки това по отделни проблеми все още съществува противоречива съдебна практика, като в рамките на настоящия труд е направен опит за нейното идентифициране и се предлагат разрешения във връзка с преодоляването ѝ.

2. Предмет, метод и цел на изследването

Предмет на дисертационния труд са нововъведените с влизане в сила на ГПК през 2008 г. предпоставки за допускане на касационното обжалване по чл. 280, ал. 1 ГПК и намерилите място в закона след измененията с ДВ, бр. 86/2017 г. предпоставки по чл. 280, ал. 2 ГПК.

Целта е изследването на приложното поле и съдържанието на всяка от предпоставките за допускане на касационно обжалване, като отправна точка в това изследване е съответната функция, която тези предпоставки изпълняват. Към тази цел се пристъпва след като този нов за българския граждански процес институт е поставен в подходящ контекст в исторически и сравнителноправен план. Анализът по необходимост включва и засягане на някои теоретични въпроси, които до ден днешен разделят мненията в правната доктрина – например относно ролята на съдебната практика като източник на правото, както и някои проблеми от други правни отрасли, включително конституционно право и право на Европейския съюз.

Методите, използвани за научното изследване, са историческият метод, сравнителноправният метод и юридическият метод. Там, където е било необходимо да се тълкуват разпоредбите на закона, са използвани утвърдените в доктрината начини за тълкуване – езиков, системен, логически, исторически, функционален.

3. Обем и структура на дисертационния труд

Дисертационният труд е в обем от 357 страници, които включват заглавна страница, съдържание, увод, изложение в пет глави, заключение и библиография. Библиографската справка обхваща цитираните в труда 173 заглавия, от които 102

заглавия са на български език, а чуждоезиковите са 71. Работата съдържа 678 бележки под линия.

В структурно отношение дисертационният труд се състои от увод, пет глави, състоящи се от параграфи, подразделени на точки, там, където това е необходимо, и заключение.

Цели се да се съчетае традиционният подход към структурата и съдържанието на труда, с някои особености, които темата налага. Към нейното разглеждане, след кратък увод, се пристъпва със сравнителноправен преглед, а едва след това се прави и проследяване на историческото развитие на относимата уредба у нас. Обяснението зад този избор е, че предметът на изследване – селективното касационно обжалване, ограничено от законоустановени предпоставки за допускането му – е изцяло нов институт за българския граждански процес и като такъв няма аналог в действащата до влизане в сила на ГПК от 2008 г. уредба на обжалването пред върховния съд. Всъщност историческият преглед е част от един по-широк анализ на генезиса на нововъведения институт, който включва и поставените у нас проблеми, свързани с конституционосъобразността на новата уредба и съответствието ѝ с КЗПЧОС. Целта е появата и развитието на изследвания институт да бъдат поставени в адекватен контекст. Ето защо е предпочетено основните понятия, с които си служи законът и които са нови за българския граждански процес, да бъдат разяснени непосредствено след извършването на този анализ и преди да бъдат разгледани поотделно предпоставките за допускане на касационно обжалване по чл. 280, ал. 1 и 2 ГПК и да се направи опит да се установи тяхното приложно поле.

Доколкото те са фокус на изследването, на тях е посветена основната част от изложението, като е предпочетено разглеждането им да бъде направено в рамките на две глави – това са съответно глава III, в рамките на която се разглеждат предпоставките по чл. 280, ал. 1 ГПК и глава IV, в която се разглеждат тези по чл. 280, ал. 2 ГПК. Глава V е посветена на някои особености на производството по чл. 288 ГПК във връзка с посочването и мотивирането на предпоставките по чл. 280, ал. 1 и 2 ГПК от жалбоподателя, съотношението между проверката за редовност на касационната жалба и произнасянето по наличието на основания за допускане на касационното обжалване, защитата на ответника в производството по чл. 288 ГПК, отправяне на преюдициално запитване в тази предварителна фаза на касационното производство, постановяване на определение по чл.

288 ГПК от състава на ВКС и др. В заключението накратко са обобщени основните изводи на автора във връзка с разглежданата тема.

II. Изложение на основните тези в дисертационния труд

1. Глава Първа

Глава първа е посветена на сравнителноправен анализ на сходни институти в няколко държави. На фокус са конкретно съответните уредби в Обединеното кралство, САЩ, Германия, Австрия и Испания. В края на главата са обобщени тенденциите във връзка с развитието на селективния модел на обжалване пред върховните съдилища предимно в Европа, но и по света. Всеки от отделните параграфи в тази глава следва идентична структура в подразделението си на точки, като целта е по този начин да могат лесно да се сравнят отделните аспекти на разглежданите проблеми: кратък преглед на историческото развитие на съответния върховен съд; неговото място в йерархията на съдилищата; организацията и структурата му; значението на съдебната му практика; критериите за допускане на обжалването пред върховния съд. Този подход дава възможност релевантната уредба на съответното селективно производство пред всяко от разглежданите съдилища да бъде разгледана в светлината на функциите, които има съответният върховен съд, и значението на неговата съдебна практика.

Изборът на споменатите по-горе държави, чиято уредба е подробно разгледана, не е случаен – на първо място анализът се спира на Обединеното кралство и САЩ, чиито правни системи са част от семейството на общото право, след това – на Германия и Австрия, които са част от семейството на романо-германските правни системи, но където производството пред съответните върховни съдилища е ревизионно. Накрая е направен преглед на уредбата в Испания, която също е част от континенталната правна традиция, но уредбата на обжалването пред върховния съд е повлияна от френския режим на касационното обжалване.

Тази поредност на разглеждане цели да подчертае начинът, по който режимът на селективното обжалване се развива в отделните правни семейства – този тип правомощия възникват първоначално в правни системи, основани на общото право, и впоследствие тази тенденция се разпространява и в някои правни системи, основани на континенталната

традиция – и при различни по вид и характер производства по обжалване пред съответните върховни съдилища. Така от анализа става ясно, че най-широка дискреция при преценката дали да допуснат обжалване имат съдилищата в държавите, чиито системи са част от семейството на общото право – в труда са анализирани съответните уредби в Обединеното кралство и САЩ. Критериите за допускане на обжалване пред тези съдилища са абстрактно формулирани и дават възможност за значителна дискреционна преценка при прилагането им от съответния съд. Актовете, с които се отказва допускане на обжалването, съдържат изключително кратки мотиви. Същевременно значението на практиката на съответните върховни съдилища в тези държави е особено съществено, доколкото в рамките на техните правни системи основен и типичен източник на правото е съдебният прецедент. В тази връзка е направен кратък анализ на доктрината *stare decisis*, ролята на вертикалния и хоризонталния прецедент и възможността съответните върховни съдилища в Обединеното кралство и САЩ да се отклонят от създадените от самите тях прецеденти.

Следващата част от сравнителноправния анализ е посветен на уредбите в Германия и Австрия, послужили като модел за възприетата с българския ГПК, в сила от 1.03.2008 г., уредба на селективното касационно обжалване. Както беше отбелязано по-горе, самите те са повлияни от режима на обжалването пред върховните съдилища в САЩ и Обединеното кралство. Преди да се пристъпи към анализ на възприетата в тези държави конкретна процесуална уредба в кратко изложение се описва какви са функциите на върховните съдилища в двете правни системи, чрез кратък преглед на тяхното място в йерархията на съдилищата, организацията и структурата им, и какво е значението на съдебната им практика.

Предпоставките за допускане на обжалването пред върховните съдилища в Германия и Австрия са формулирани чрез употребата на общи правни понятия, а съдържанието и приложното им поле се изяснява в практиката на съответните върховни съдилища, като част от нея е посочена в изложението било чрез съответните актове на съдилищата, било чрез препратки към чуждестранни научни трудове, където е направен коментар на относимата съдебна практика. Не без значение е и практиката на конституционните съдилища в тези държави, като тя е коментирана систематично на две места – в глава I и в глава II, § 2. Структурата на предпоставките за допускане на обжалването пред върховните съдилища в Германия и Австрия наподобява възприетата в България – изисква се произнасяне на

долустоящия съд по въпрос от *фундаментално значение* (Германия) или от *съществено значение* (Австрия). В Германия като самостоятелни предпоставки за допускане на ревизията са посочени развитието на правото и интересът от осигуряване на еднакво правоприлагане, докато в Австрия произнасянето по съществен въпрос е обща предпоставка за допускане на ревизията, като са уредени няколко допълнителни такива. Не е тайна, че уредбата в България е повлияна именно от тази в Австрия.

В Германия и Австрия се е водил и все още се води дебат, сходен с този у нас – относно функциите на върховните съдилища и равновесието между защитата на „частния“ и на обществения интерес в рамките на правораздавателната им дейност. Селективните предпоставки за допускане на обжалването в тези държави не ограничават самоцелно правото на обжалване на страните, а обезпечават създаването на съдебна практика при наличие на конкретен обществен интерес. Интерес представлява обстоятелството, че в Германия допускането до ревизия на порочни съдебни актове, когато липсва въпрос от фундаментално значение и делото не е от значение за развитието на правото, се мотивира с интереса от осигуряване на еднакво правоприлагане, което обезпечава доверието в правосъдието. В глава IV, посветена на предпоставките за допускане на касационно обжалване по чл. 280, ал. 2 ГПК, в тази връзка се правят някои паралели с българската уредба.

Изборът да бъде разгледана уредбата в Испания като представител на правна система, в която обжалването пред *Tribunal Supremo* има касационен характер, е продиктуван от обстоятелството, че във Франция – родината на касационното производство – *Cour de cassation* няма същински селективни правомощия. В Испания след реформата в гражданския процес от 2000 г. са въведени селективни предпоставки за допускане на касацията пред Върховния съд. Интересна е използваната от законодателя техника за постигане на този резултат – чрез въвеждане на изискване да е налице „*касационен интерес*“ от произнасяне по жалбата. Конкретните хипотези, в които такъв интерес е налице, са посочени в самия закон. Законодателят ясно декларира намерението си върховните съдии да не се ползват с широка дискреционна преценка кога касационен интерес е налице, а да бъдат ограничени от въведените от законодателя критерии. По този начин се обяснява и отсъствието на развитието на правото като такъв критерий. Развитие на правото чрез произнасяне на Върховния съд би могло да има като косвена последица при

разрешаване на въпроси, които попадат в приложното поле на някоя от законоустановените предпоставки за допускане на обжалването. Тяхното съдържание акцентира върху функцията на Върховния съд по уеднаквяване на съдебната практика, която осигурява еднаквото прилагане на закона спрямо всички граждани – несъмнено тук прозира една характерна за класическата касация цел.

Не на последно място, при изследване на уредбата в Испания е поставен акцент и върху интересното взаимодействие между *Tribunal Supremo* и испанския Конституционен съд. След въвеждане на индивидуалната конституционна жалба се установява частично припокриване на ролите на тези две съдилища, което не остава незабелязано от законодателя – с реформата от 2000 г. е предприета сериозна реформа на касационното производство, която до ден днешен не е доведена до край – основание на касацията вече е единствено нарушението на материалния закон. Страните имат право да подадат извънредна жалба за процесуално нарушение (*recurso extraordinario por infracción procesal*) или касационна жалба при допуснато нарушение на материалния закон. Целта е да се избегне конфликта между практиката на Върховния съд и тази на Конституционния съд в случаите, попадащи в сферата на конституционните гаранции. Същевременно през 2007 г. поради значителния брой дела, образувани по индивидуални конституционни жалби, е въведено изискването жалбоподателят не само да твърди нарушение на фундаментално право – същият следвало и да установи защо решението на Конституционния съд би имало „особено конституционно значение“ като своеобразна предпоставка за допускане на жалбата до разглеждане.

Разглеждането на тази уредба е оправдано, за да се направи сравнение между законодателния подход при уредбата на предпоставките за допускане на обжалване пред Върховния съд на Испания, които в значителна степен ограничават дискреционната преценка на съда кога е налице касационен интерес от обжалването, и предпоставката за допускане на жалбата до разглеждане пред Конституционния съд – „особеното конституционно значение“, без обаче да бъдат уточнени предпоставките кога е налице то. На практика се оставя изцяло на Конституционния съд да изясни смисъла на използваното от законодателя понятие, при това при това без изискване за мотивиране на акта му в тази насока – достатъчно е да се посочи, че жалбата не отговаря на някое от изискванията на закона. Доколкото към момента все още се води дискусия дали и при какви условия е удачно

в България да бъде въведена индивидуалната конституционна жалба, разглеждането на проблемите на уредбата в Испания дава повод за размисъл какви ще са ефектите от съществуването на този институт. Същевременно е видно, че законодателната техника при въвеждане на селективни предпоставки за допускане на обжалването би могла да даде решаваща насока във функционирането на съответния върховен съд (а също и конституционен съд – в случая с Испания) в рамките на съответното производство, което неминуемо се отразява на значението на неговата съдебна практика.

В заключителната част от глава I са направени някои обобщения на тенденциите в развитието на идеята за въвеждане на селективни предпоставки за допускане на обжалване пред върховните съдилища най-вече в Европа, но и в други части на света. Доколкото една от функциите на такъв тип уредба е да бъде ограничен достъпа до обжалване, посочени са и някои други възможни мерки за достигане на този резултат, част от които обаче се доказват като неадекватни при въвеждането им в някои държави – дадени са конкретни примери в тази насока. Акцент е поставен върху уредбата в някои държави, а и приложимата в производствата пред някои международни съдилища като ЕСПЧ, която дава възможност подадените жалби да бъдат обявени за „явно недопустими“ или „явно неоснователни“. Поддържа се становището на М. Vobek, че „явната неоснователност“ или „явната недопустимост“ на жалбите е по-скоро „хибриден“ критерий за процесуална допустимост на жалбата, подобно на сроковете за обжалване, при преценката на който обаче присъства известен субективен елемент. Според него подобни критерии за процесуална допустимост биват използвани като инструмент за селекция там, където поначало дискреция за селектиране на делата липсва. На този въпрос е отделено специално внимание в глава II, § 4.7.

2. Глава Втора

Изложението в глава II от дисертационния труд е посветено на въвеждането на селективното касационно обжалване в България. Направен е опит да се постави в цялостен контекст новата уредба, като на първо място е поставен историческият преглед (глава II, § 1), в рамките на който са обобщени ролята и функциите на ВКС през съответните периоди от новата ни история и как те са били изразени в правораздаването по граждански дела. По

този начин се очертават някои характерни за нашата традиция и съдебна практика проблеми, а от друга страна се дава възможност новата уредба да бъде интерпретирана не просто като механично пренасяне на чужди процесуални институти на родна почва, а като опит за приемственост със сравними институти, загубили актуалността си. Специално внимание е отделено на прегледа по реда на надзора, доколкото някои автори сравняват уредбата на селективното касационно обжалване именно с уредбата на това производство. Направен е извод, че не съществуват обективно изведени селективни критерии, въз основа на които решаващият орган – Върховният съд, да упражнява дискреция кои дела да допусне до преглед в предварителна фаза на производството. Не са изведени основания за допускане на прегледа, различни от пороците на акта, предложен за преглед. На базата на тези констатации е направен извод, че не може да се сподели тезата, че дори в първоначалния му вид производството по преглед има характера на селективно такова.

В рамките на този раздел е направен анализ на устройството на ВКС след влизане в сила на ЗСВ от 2007 г., както и на режима на допускане на касационното обжалване съгласно законопроекта за нов ГПК, когато за първи път се застъпва виждането, че *ограничаването на касационното обжалване не може да бъде самоцел, а следва да бъде разглеждана като средство за постигане еднаквото прилагане на закона и развитието на правото от ВКС*. Посочени са предпоставките за допускане на касационно обжалване в първоначалния им вид при влизане в сила на ГПК през 2008 г.

Втората част от изложението (глава II, § 2) е посветена на конституционния дебат, който предизвиква новата уредба на касационното производство в ГПК, в сила от 1.03.2008 г. Направен е анализ на практиката на Конституционния съд относно съответствието на новата уредба с Конституцията. Обобщени са основните проблеми, които бяха поставени пред Конституционния съд, и са анализирани неговите решения. Предвид обстоятелството, че сходни въпроси са разглеждани от конституционни съдилища в други държави, където е счетоно за уместно, е направен паралел с някои от техните решения. Специално внимание е обърнато на функциите на ВКС по чл. 124 КРБ, как ограниченията на обжалването, които възприетия селективен модел налага, се отразяват на правото на защита на страните (чл. 122, във вр. с чл. 56 КРБ), доколко е допустима употребата на бланкетни правни понятия от страна на законодателя при уредбата на предпоставките за допускане на касационно обжалване – по повод новото правно понятие „очевидна неправилност“.

Третата част от изложението (глава II, § 3) е посветена на механизмите за селектиране на жалбите от върховните съдилища в практиката на Европейския съд по правата на човека. Проблемът с ограничаването на достъпа до върховните съдилища, и то чрез предоставянето на инструменти за селекция на жалбите, се поставя и на плоскостта на съответствието на тези механизми с Европейската конвенция за правата на човека и основните свободи – най-вече по повод приложението на чл. 6 КЗПЧОС. Практиката на ЕСПЧ по въпроса допълва конституционния дебат и до голяма степен дава насока на практиката на националните конституционни съдилища. Съответствието на българската уредба на селективния модел на касационно обжалване с КЗПЧОС е коментирано в контекста на обединените за общо разглеждане жалби – *Valchev v. Bulgaria, Dzhanfezovi v. Bulgaria u Todorov v. Bulgaria (nos. 47450/11, 26659/12, 53966/12)*, по които ЕСПЧ е имал повод да се произнесе. Доколкото обаче сходна като уредбата в България е възприета в още много други държави, които са страни по КЗПЧОС, направен е коментар и на относимата практика на ЕСПЧ по други дела.

Разгледани са въпросите дали чл. 6 от КЗПЧОС намира приложение по отношение на процедури по допускане на обжалване; при какви условия са допустими ограничения на правото на обжалване, когато такова е уредено в полза на страните; допустима ли е употребата на общи правни понятия при уредба на предпоставките за допускане на обжалване; противоречи ли уредба, като тази в България, на гаранцията за равенство на средствата при защита правата на страните и принципа за състезателност на съдебния процес по граждански дела; необходимо ли е при всички случаи да се провежда открито производство при процедури по допускане на обжалването; дали изискването, въведено от национална правна уредба, за кратка формулировка на правния въпрос (правния проблем), по който жалбоподателят счита, че въззивният съд се е произнесъл, нарушава чл. 6 КЗПЧОС; и не на последно място – въз основа на какви критерии се преценява спазено ли е изискването за безпристрастност по чл. 6, § 1 КЗПЧОС при участието на един и същи съдия в различни фази на процеса.

Последната част от изложението в тази част (глава II, § 4) е посветена на нововъведените с влизане в сила на ГПК през 2008 г. правни понятия, направени са и разграничения между предпоставките за допускане на касационно обжалване и други процесуални институти, обобщени са основните функции, които имат предпоставките за

допускане на касационно обжалване у нас и как се проявяват принципите на гражданския процес в селективната фаза на касационното производство – последният въпрос се обсъжда и на съответните систематични места в изложението, посветено на отделните предпоставки за допускане на касационното обжалване.

В първия подраздел от § 4 на глава втора е обсъден проблемът дали касационното производство по новия ГПК може да бъде характеризирано като селективно или като факултативно. До ден днешен в теорията и в съдебната практика могат да се срещнат и двете понятия. Застъпено е становището, че с въвеждането на фаза по допускане на касационното обжалване и конкретни основания за допускането му, касационното производство по ГПК (2008 г.) следва да бъде определено като *селективно*.

Във втория подраздел от § 4 на глава втора е обсъден въпросът за съотношението между термините „предпоставки“ и „основания“ за допускане на касационно обжалване. В доктрината и в съдебната практика тези термини често се използват като синоними, като този подход е до голяма степен възприет и в дисертационния труд, макар и с известни условности. Възприета е тезата, че *предпоставките* за допускане на касационно обжалване са посочените в закона (чл. 280, ал. 1 и 2 ГПК) условия, които трябва да са налице заедно или поотделно, за да бъде допуснато обжалването. В този контекст, *основанието* за допускане на касационно обжалване представлява причината касационно обжалване да бъде допуснато в конкретния случай, и при всички положения съдържа в себе си като необходими условия предпоставките за допускане на обжалването, *но отнесени към съответното дело*.

И двата термина – основания и предпоставки – са употребени от законодателя (съответно – в чл. 284, ал. 3, т. 1 ГПК и чл. 280, ал. 2 ГПК), като възприетия по-горе подход за разграничаване на тези две понятия позволява да се примири привидното противоречие в нормативната уредба – с два различни термина да се означават едни и същи явления. Въпреки това е поставен въпросът дали при бъдещи изменения на закона да не се възприеме подход, чрез който употребените легални понятия да бъдат уеднаквени, като се предпочете понятието предпоставки за допускане на касационно обжалване, което се отнася към посочените в чл. 280, ал. 1 и 2 ГПК необходими условия за достъп. От една страна то отразява и извършвана от ВКС дейност в тази фаза на процеса, а от друга се постига

терминологично разграничение между предпоставките за допускане на касационно обжалване по чл. 280, ал. 1 и 2 ГПК и основанията за касационно обжалване по чл. 281 ГПК.

На следващо място в тази част на изложението изрично се възприема съществуването на предварителна или селективна фаза на касационното обжалване, която има свой собствен самостоятелен предмет – проверката за наличието на основания за допускане на обжалване по чл. 280, ал. 1 и 2 ГПК.

Отново в тази част от труда са направени някои разграничения между предпоставките за допускане на касационно обжалване и други процесуални институти. В § 4 от глава втора е разграничено т.нар. „приложно поле“ по смисъла на чл. 280 ГПК от предпоставките за допускане на касационно обжалване. Възприето е, че приложното поле на касационното обжалване е ограничено чрез възприемане на няколко различни механизма. На първо място - чрез изключване на определени категории дела въз основа на посочени в закона обективни критерии, като в тези случаи касационното обжалване е *формално недопустимо*, поради необжалваемост на въззивните актове, постановени по тях (чл. 280, ал. 3 ГПК). Приложното поле на касационното обжалване е ограничено и поради селективния му характер, но констатацията, че липсват основания за допускане на касационно обжалване, не води до извод за неговата формална недопустимост.

В § 4.5 от глава втора е направено разграничение между проверката за допустимост на касационното производство и редовност на касационната жалба с производството по допускане на касационното обжалване. Приема се, че докато проверката за редовност и допустимост на касационното обжалване е предварителна и се извършва на първо място от администрация жалбата съд, то задължението на ВКС да се произнесе по допускане на касационно обжалване с определение по чл. 288 ГПК е предпоставено от наличието на редовна и допустима касационна жалба. При наличие на допустима и редовна касационна жалба, администрацията касационната жалба съд няма правомощия да се произнася по наличието на основанията за допускане на касационно обжалване.

Разграничени от предпоставките за допускане на касационно обжалване са основанията за касационно обжалване по чл. 281 ГПК. Прието е, че ако общественият интерес изисква допускане на касационно обжалване – например защото е поставен въпрос от значение за точното прилагане на закона и развитието на правото – до касационно обжалване може да бъде допуснато едно *безпорочно* (валидно, допустимо и правилно)

въззивно решение, което с крайния съдебен акт на ВКС – решение по чл. 290 ГПК – да бъде оставено в сила. Затова наличието на основание за допускане на касационно обжалване не води до извод и за наличие на касационно основание по чл. 281 ГПК.

В § 4.7 от глава II са разграничени предпоставките за допускане на касационно обжалване от сходни институти в сравнителноправен аспект. Основните заключения са, че същинска селекция е налице, когато са уредени обективни критерии, въз основа на които се преценява дали делото повдига въпроси, които да изискват произнасяне от върховния съд, каквато е уредбата например в САЩ, Обединеното кралство, Германия, Австрия и др. Когато достъпът до върховния съд е ограничен не въз основа на такива критерии, а от една предварителна преценка на *основателността* или *допустимостта* на жалбата, то не може да се говори за същинска *селективност*. Селективността предполага ограничение чрез въвеждане на *положителни предпоставки* за допускане на обжалването, чието наличие го обуславя (принципът е: допускат се до разглеждане *не всички*, а само онези дела, при които са налице предпоставките за това). От друга страна явната неоснователност или недопустимост на жалбата, предварителната преценка за нейните перспективи за успех, са от категорията на *отрицателните предпоставки* за *допустимост* на обжалването – същото е обусловено от тяхната липса (принципът е: разглеждат се *всички жалби, освен ако* не са явно необосновани/недопустими). Резултатът е, че при същинското селективно обжалване наличието на предпоставки за допускането му обуславя последващото развитие на производството, включително деволутивния ефект на касационната жалба¹, и произнасянето на върховния съд по поставените въпроси с краен съдебен акт. В този смисъл при *същинското селективно обжалване* не би следвало да се извършва предварителна преценка на правилността на крайния съдебен акт, нито на основателността на жалбата.

В рамките на глава втора, § 4.8 накратко са обобщени основните функции, които имат предпоставките за допускане на касационно обжалване. Очертани са две чисто процесуални функции на предпоставките за допускане на касационно обжалване: същите ограничават приложното поле на касационното обжалване, въвеждайки определени условия, които следва да са налице, за да бъде то допуснато, и същевременно наличието им

---

¹ Вж. определение № 407 от 14.11.2016 г. по гр. д. № 2916/2016 г. на ВКС, II г.о., съгласно което преди да се е проявил деволутивния ефект на касационната жалба, не може да се прави преценка относно правилността на решението.

обулавя задължението на ВКС да провери обжалваното решение по реда на чл. 293, във връзка с чл. 290 ГПК. Изхождайки обаче от поставените от законодателя цели при възприемане на селективния модел на касационното обжалване, възприето е, че предпоставките за допускане на касационно обжалване изпълняват и извънпроцесуални функции, които са не по-малко съществени. На първо място, те обезпечават упражняването от страна на ВКС на вменената му от чл. 124 КРБ функция по осъществяване на върховен съдебен надзор за точното и еднакво прилагане на закона от всички съдилища чрез правораздавателната му дейност по конкретни дела – т.е. чрез създаваната от него казуална съдебна практика. Не на последно място, предпоставките за допускане на касационно обжалване съдържат конкретните условия, при наличието на които е допустимо **създаването** на съдебна практика от страна на ВКС – доколкото касационното производство се развива в своята същинска фаза едва след положителен извод за наличие на тези условия, *при отсъствието им не може да се стигне до създаване на съдебна практика по реда на чл. 290 ГПК* (с някои изключения като чл. 18, ал. 1 от Закона за политическите партии и чл. 386, ал. 3 ГПК, при които приложението на чл. 280, ал. 1 и 2 ГПК е изключено с оглед обществения интерес по този вид дела) – а последната от своя страна е „*практика на ВКС*“ по смисъла на чл. 280, ал. 1, т. 1, пр. 2 ГПК.

В края на глава втора – в § 4.9 – накратко се разглежда въпросът как се проявяват принципите на гражданския процес в селективната фаза на касационното производство. Този въпрос е разгледан подробно на съответните систематични места в последващото изложение, особено при очертаване на приложното поле и пределите на проверка за наличието на предпоставките за допускане на касационно обжалване по чл. 280, ал. 2 ГПК.

3. Глава Трета

Глава трета е посветена на предпоставките за допускане на касационно обжалване по чл. 280, ал. 1 ГПК. Направена е кратка обща характеристика (глава трета, § 1), след което се пристъпва към изследването на всяка от тях поотделно.

На първо място (глава трета, § 2) е разгледана т.нар. обща предпоставка за допускане на касационното обжалване – наличието на правен въпрос, по който въззивният съд се е произнесъл с решението си. Изведени са основните изисквания, на които трябва да отговоря

поставения от жалбоподателя правен въпрос, като за целта като отправна точка е използвана практиката на ВКС, най-вече приетото в т. 1 от тълкувателно решение № 1 от 19.02.2010 г. по тълк.д. № 1/2009 г. на ОСГТК. Направени са следните изводи:

Във връзка с изискването за формулиране на правния въпрос от страна на жалбоподателя се приема, че доколкото принципите на гражданския процес се проявяват по различен начин в отделните му фази, в селективната фаза негов израз е посочването от страна на жалбоподателя на основанията за допускане на касационно обжалване, които счита, че са налице, като в случаите по чл. 280, ал. 1 ГПК това по необходимост включва и посочване на правния въпрос, който е разрешен от въззивния съд в обжалвания акт и по отношение на който трябва да е налице и някоя от специалните предпоставки по т. 1, 2 или 3 на чл. 280, ал. 1 ГПК.

Разгледано е изискването правният въпрос да е материалноправен или процесуалноправен, като е поставен проблемът какво е съотношението между необосноваността като порок на въззивното решение и предпоставките за допускане на касационно обжалване. Анализирани са разрешенията, към които се ориентира съдебната практика, като се прави извод, че към момента тя е намерила адекватен механизъм за допускане на въззивното решение до касационен контрол тогава, когато то е опорочено поради неистински фактически констатации. Въпреки това се поставя въпросът дали възприетият подход не приравнява необоснованите решения на тези, постановени при допуснати съществени процесуални нарушения, като в тази връзка е направен паралел с приетото в т. 12 от тълкувателно решение № 1/2001 г. на ОСГК на ВКС.

Повече внимание е отделено на изискването правният въпрос да е от значение за изхода на делото. Това изискване е допълнително конкретизирано от ВКС (т. 1 от ТР № 1/2009 г. на ОСГТК) с посочване на следните характеристики: правният въпрос трябва да е (1) *включен в предмета на спора, индивидуализиран чрез основанието и петитума на иска* и е (2) *обусловил правната воля на съда, обективизирана в решението му*. След анализ на тези две изисквания се стига до извод, че посочената характеристика на правния въпрос – да е „*включен в предмета на делото, индивидуализиран чрез основанието и петитума на иска*“ не допринася по никакъв начин за изясняване на съдържанието на общата предпоставка по чл. 280, ал. 1 ГПК. Застъпваната в дисертацията теза е, че от особено съществено значение е посоченото в т. 1 от тълкувателно решение № 1/2009 г. на ОСГТК, че правният въпрос

следва да е „*обусловил правната воля на съда, обективизирана в решението му*“ и тази негова характеристика правилно се възприема от практиката като определяща при преценката дали е общата предпоставка за допускане на обжалване. Обуславящи са онези правни въпроси, чиито разрешения имат *определящо значение* за изводите на въззивния съд относно крайния изход на делото – те са *conditio sine qua non* за този изход и в този смисъл *различното им разрешаване би обусловило различен изход на делото*. Посочена е практика на ВКС, която се споделя от дисертанта, а именно, че разрешен по смисъла на чл.280, ал.1 ГПК въпрос за процесуалното право е налице не само когато въззивният съд изрично се произнесъл по него в обжалваното решение, *но и когато се твърди, че същият е процедурал в несъответствие с процесуалния закон и единствено това несъответствие е обусловило крайния правен резултат по делото, по начин който е във вреда на жалбоподателя*. Направен е извод, че чрез обуславящото значение за изхода на делото, което разрешаването на съответния правен въпрос има, се проявява връзката между конкретните пороци по чл. 281 ГПК, които жалбоподателят твърди да са налице, и съответното основание за допускането му до касационно обжалване по чл. 280, ал. 1 ГПК.

По отношение на изискването, поставено от съдебната практика на ВКС, правният въпрос да не е от значение единствено за правилността на решението, се приема, че наличието на съответния порок, който се твърди да е налице, предпоставя съответен правен въпрос, *който обаче не би следвало да се отнася единствено до установяване дали е този порок в конкретния случай*, като е приведен конкретен пример от практиката на ВКС за поставяне на въпрос, който касае единствено установяването дали е посоченият от жалбоподателя порок на въззивното решение.

Следващата част от изложението (глава трета, § 3) е посветена на специалните предпоставки по чл. 280, ал. 1, т. 1 ГПК. На първо място накратко се разясняват причините, довели до измененията на закона в тази част със ЗИД ГПК (ДВ, бр. 86/2017 г.) – преди тези изменения в тълкувателната практика на ВКС беше прието, че решенията по чл. 290 ГПК представляват задължителна съдебна практика. След измененията с посочения по-горе ЗИД ГПК беше създадена нова ал. 3 на чл. 290 ГПК, съгласно която решенията по чл. 290, ал. 2 ГПК не представляват задължителна съдебна практика. Въпреки това обаче с новата редакция на чл. 280, ал. 1, т. 1 ГПК законодателят изрично съхрани възможността

касационно обжалване да се допуска не само при противоречие със задължителната практика на ВКС, но и с „практиката на ВКС“.

Изхождайки от тези особености на уредбата, следващата част на изложението (глава трета, § 3.2) е посветена на проблема със задължителността на съдебната практика и нейната роля като източник на правото. Разглеждането на този проблем, макар и накратко, е необходимо, доколкото възприетият в момента модел на селективното касационното обжалване извежда на преден план именно ролята на съдебната практика на върховната съдебна инстанция както за осигуряване на точното и еднакво приложение на законите, така и за развитието на правото.

Въпросът за задължителността на съдебната практика се разглежда като част от по-големия проблем относно нейната роля като източник на правото. В тази връзка накратко е отбелязано значението на съдебната практика на съответните върховни съдебни инстанции във Франция и Германия, след което по-подробно са обсъдени застъпваните в българската доктрина становища. Анализът в тази част не цели разрешаването на този теоретичен проблем, който поляризира мненията в доктрината от десетилетия. Изложени са основните тези, застъпвани у нас, като се възприема виждането, застъпвано от Р. Ташев, че съдебната практика представлява източник на правото, но непряк и субсидиарен такъв. Към формулиране на самото понятие за източник се пристъпва не от гледна точка на правосъздаващия, а на правоприлагащия орган, с аргумента, че именно на него се налага да идентифицира тези източници и да отнесе съдържащите се в тях правни норми към фактите по конкретния казус. В тази връзка накратко са разгледани някои възгледи на Хърбърт Харт относно *начина, по който се идентифицират източниците на правото от правоприлагащите органи в една правна система*. Възприема се делението на източниците на правото на *актове източници* и *обществени* или *социални практики*, утвърдени в рамките на една правна система.

В рамките на това изложение не се пренебрегва актуалната редакция на чл. 290, ал. 3 ГПК, от който следва незадължителния характер на казуалната съдебна практика. Категоризирането ѝ като непряк и субсидиарен източник на правото кореспондира с това законодателно разрешение. Отново в тази връзка накратко е представена една застъпена от някои чуждестранни автори теза: че освен материални и формални източници на правото, съществува и една трета категория, която заема междинно положение. Х. Харт ги нарича

„*permissive legal sources*“, а някои по-съвременни автори говорят и за „*defeasible legal sources*“ като самостоятелен вид източници на правото. В този контекст се поставя въпросът дали съдебната практика не заема особено положение като източник на правото.

В края на тази част от изложението е направен извод, че противно на приетото в мотивите на тълкувателно решение № 1/2009 г. на ОСГТК и тълкувателно решение № 2/2010 г. на ОСГТК, съдебната практика на ВКС, създадена по реда на чл. 290 ГПК *няма* задължителен характер, тъй като липсва правна норма, която да ѝ придава такъв. С утвърждаването на селективния модел на касационно обжалване и регламентирането на произнасянето от страна на въззивния съд по правен въпрос в противоречие с практиката на ВКС (чл. 280, ал. 1, т. 1, пр. 2 ГПК) като основание за допускане на касационно обжалване законодателят *имплицитно* признава на тази практика качеството източник на правото – несъобразяването с нея е основание за допускане на касационно обжалване, т.е. въпреки че *няма* задължителен характер, тя съставлява непряк източник на правото и следва да бъде съобразена от въззивния съд в процеса на правоприлагане, а нейното пренебрегване с висока степен на вероятност би довело до порочност на акта му. Това се обяснява с обстоятелството, че практиката на ВКС, създадена по реда на касационното производство по ГПК 2008 г., съдържа тълкувателни норми (чл. 290, вр. чл. 280, ал. 1 ГПК), и противоречието с тези норми *обуслвя противоречие с тълкуваната норма* и по този начин – противоречие със самия закон. Въвеждайки противоречието на въззивното решение и с двата вида практика на ВКС (задължителна и казуална) като *две самостоятелни предпоставки за допускане на касационно обжалване*, законодателят ги третира като притежаващи един и същ *родов белег* – те представляват източници на правото. Същевременно доколкото казуалната съдебна практика не е задължителен такъв, отклонение от нея е възможно, като тази хипотеза е коментирана накратко в този раздел, а също и в глава трета, § 5.

Предвид направения извод, че казуалната съдебна практика на ВКС не е задължителна, стига се до следващия извод, че възприетият в тълкувателната практика на ВКС критерий за определяне на приложното поле по чл. 280, ал. 1, т. 1 ГПК не е подходящ. Ето защо се предлага при възприемане на гореизложените тези, *този критерий да бъде възможността съдебната практика на ВКС – задължителната и казуалната такава – да бъде ефективно използвана като механизъм за изпълнение на функциите на ВКС по чл.*

124 КРБ, която възможност се обяснява не със задължителния характер на съдебната практика, а с нейното място в системата на източниците на правото.

В края на този раздел се очертават някои специфики на общите тълкувателни актове като източници на правото, разглежда се проблемът с противоречивата съдебна практика на ВКС, като се отрича възможността тя да изпълнява такава функция, и се прави кратко сравнение на съдебната практика в континенталната правна традиция със съдебния прецедент, характерен за правните системи, част от семейството на общото право. В тази част анализът стъпва върху разясненията, дадени в глава първа, § 1 и § 2.

В следващата част от изложението (глава трета, § 3.3) се дава отговор на въпроса коя е *„задължителната практика на Върховния касационен съд и Върховния съд в тълкувателни решения и постановления“* (чл. 280, ал. 1, пр. 1 ГПК), като се приема, че това са всички т.нар. общи тълкувателни актове на ВКС и ВС, които имат *задължителен характер по силата на конкретна норма*. По въпроса в коя част следва да се констатира противоречието със съответния тълкувателен акт се приема, че законът визира единствено неговия диспозитив.

В следващата част на изложението (глава трета, § 3.4) се разглежда въпросът коя е *„практиката на ВКС“* по смисъла на чл. 280, ал. 1, т. 1, пр. 2 ГПК. Чрез езиково тълкуване се стига до извод, че законът визира само казуалната съдебна практика и то само на Върховния касационен съд, но не и на Върховния съд. Поставя се обаче по-сложният въпрос дали всеки един акт на ВКС по конкретно дело съставлява *„практика на ВКС“*, следователно възможно ли е противоречието с който и да е акт на ВКС да обуслови допускане до касационно обжалване?

Отрицателният отговор на този въпрос е продиктуван от целта (*ratio legis*), която преследва законодателят с регламентирането на тази предпоставка за допускане на касационно обжалване. *Да се приеме, че всеки акт на ВКС съставлява „практика на ВКС“ по смисъла на чл. 280, ал. 1, т. 1, пр. 2 ГПК означава да се обезсмисли селективното производство, чиято непосредствена цел е да обезпечава създаването и развитието на практиката на ВКС да се случва по определен ред и чрез инструментите за селектиране, които са предвидени в чл. 280, ал. 1 и 2 ГПК.*

Такъв извод следва и при сравнение между изразите, употребени от законодателя в чл. 280, ал. 1, т. 1 и т. 2 ГПК. Докато в т. 1 на чл. 280, ал. 1 ГПК законодателят говори за

„практика“ на ВКС, било то задължителна или не, в чл. 280, ал. 1, т. 2 ГПК е използвана формулировката „актове“ на КС и СЕС – това дава повод при определяне приложното поле на основанията по чл. 280, ал. 1, т. 2 ГПК да се възприеме по-широко тълкуване (този въпрос е по-подробно разгледан в глава трета, § 4)

В изложението се застъпва тезата, че у нас селективният модел функционира предимно чрез правните въпроси, които се поставят по реда на чл. 280, ал. 1 ГПК. Създаването, уеднаквяването и осъвременяването на практиката следва да се случва чрез техните отговори, дадени от ВКС в правните мотиви на решенията по чл. 290 и определенията по чл. 274, ал. 3 ГПК. Затова и когато се дефинира понятието „практика на ВКС“ по смисъла на чл. 280, ал. 1, т. 1, пр. 1 ГПК, могат да бъдат изведени следните нейни характеристики: (1) да е създадена при действието на ГПК, в сила от 1.03.2008 г., (2) да е обективирана в акт или актове, постановени по реда на касационното производство по ГПК от 2008 г., след допуснато касационно обжалване по чл. 280 ГПК. Следователно от приложното поле на тази специална предпоставка следва да се *изключат* онези актове, които (1) не са постановени в рамките на касационното производство по ГПК, в сила от 1.03.2008 г. (2) или не съдържат произнасяне по същество, поради недопуснато касационно обжалване.

На базата на направения анализ и следващите от него изводи се приема, че практика на ВКС по смисъла на чл. 280, ал. 1, т. 1, пр. 2 ГПК са актовете на ВКС, постановени по реда на касационното производство по ГПК, в сила от 1.03.2008 г., с които същият, след допускане на касационно обжалване, е дал отговор на поставените пред него правни въпроси в съответствие с вече утвърдената практика или с цел създаване на такава, промяна на съществуващата или осъвременяването ѝ. Така в приложното поле на тази предпоставка попада както трайната съдебна практика, която отговаря на посочените условия, така и решенията на ВКС, съдържащи нови правни мотиви, които се постановяват след допуснато касационно обжалване по чл. 280, ал. 1, т. 3 ГПК.

В заключителната част на този раздел са разгледани някои видове актове на ВКС, по отношение на които често се поставя въпросът дали попадат в приложното поле на чл. 280, ал. 1, т. 1, пр. 2 ГПК. Специално внимание е обърнато на решенията по чл. 290 ГПК и техните „тълкувателни мотиви“.

Следващата част от изложението (глава трета, § 4) е посветена на специалните предпоставки за допускане на касационно обжалване по чл. 280, ал. 1, т. 2 ГПК. На първо място се посочват основните функции, които изпълняват тези новоуредени специални предпоставки за допускане на касационно обжалване (същите намират място в закона след измененията със ЗИД ГПК, ДВ, бр. 86/2017 г.). За разлика от чл. 280, ал. 1, т. 1 ГПК, в т. 2 на същата разпоредба законодателят не е употребил изразите „задължителна практика“ или „практика“ на КС и СЕС. Напротив, предпочетена е формулировката „актове на Конституционния съд на Република България или на Съда на Европейския съюз“. Това дава повод да се постави въпросът дали е уместно сравнението между т. 1 и т. 2 на чл. 280, ал. 1 ГПК по отношение на приложното поле на уредените с тях специални предпоставки за допускане на касация. Употребените в чл. 280, ал. 1, т. 2 ГПК понятия дават основание да бъде направен извод, че трябва да се възприеме такова тълкуване на разпоредбата, което дава възможност приложното ѝ поле да има максимално широк обхват, както по отношение на вида актове, така и по отношение на отделните техни части. Затова и в рамките на дисертационния труд при разглеждане на предпоставките по чл. 280, ал. 1, т. 2 ГПК възприетият подход се различава от този, използван спрямо тези по т. 1 на чл. 280, ал. 1 ГПК.

В глава трета, § 4.1, се очертава приложното поле на първата специална предпоставка по чл. 280, ал. 1, т. 2 ГПК – противоречие на въззивния акт с акт на КС. Акцент е поставен върху въпросите *кои актове на КС* визира чл. 280, ал. 1, т. 2, пр. 1 ГПК и по отношение на *кои техни части* следва да се констатира противоречие, за да е налице тази специална предпоставка за допускане на касационното обжалване. По отношение на първия въпрос се приема, че употребената в чл. 280, ал. 1, т. 2 ГПК формулировка е широкообхватна и цели в приложното поле на тази специална предпоставка да попаднат всички актове на КС (решения и определения), които биха били от значение за разрешаване на поставените по делото правни въпроси. Така не е нужно да се поставя въпросът кои актове на КС съставляват неговата „практика“. Разгледани са някои от актовете, с които се произнася КС, като специално внимание е обърнато на решенията по чл. 149, ал. 1, т. 1 и 2 КРБ.

За да се даде отговор на въпроса противоречието на обжалвания въззивен акт с коя част – мотиви или диспозитив – от актовете на КС обуславя допускане до касационно обжалване на основание чл. 280, ал. 1, т. 2, пр. 1 ГПК се прави кратък преглед на някои от

застъпваните в доктрината становища относно обвързващата сила на мотивите на решенията на КС, както и сравнение с практиката на Федералния конституционен съд в Германия. В контекста на разглежданата тема обаче е възприето становището, че въпросът коя част – диспозитив и/или мотиви – от решенията на КС е обвързваща (задължителна), макар да е от принципно значение както в теоретичен, така и в практически аспект, не е от решаващо значение за определяне на приложното поле на основанието за допускане на касационно обжалване по чл. 280, ал. 1, т. 2, пр. 1 ГПК. Повод за такъв извод дава употребената от законодателя формулировка на специалната предпоставка: за разлика от чл. 280, ал. 1, т. 1, пр. 1 ГПК, където изрично е посочено, че е релевантно противоречието на въззивния акт със задължителната практика на ВКС, което предпоставя въпроса коя е задължителната практика и коя част от тълкувателните актове е неин носител, в т. 2 на чл. 280, ал. 1 ГПК законодателят сочи, че релевантно е противоречието с актовете на КС, без да е привнесена допълнителна характеристика – тяхната задължителност (която така или иначе следва от чл. 14, ал. 6 ЗКС). Въпросът за решаващите или носещите мотиви на актовете на КС обаче е от значение при преценката дали поставеният от касационния жалбоподател правен въпрос е разрешен от КС в съответния акт.

В следващата част от изложението (глава трета, § 4.2) се очертава приложното поле на втората специална предпоставка по чл. 280, ал. 1, т. 2 ГПК – противоречие на въззивния акт с акт на СЕС. Възприетият подход е сходен с този, използван спрямо актовете на КС – на първо място се поставя въпросът противоречие на въззивния акт с кои актове на СЕС е основание за допускане на касационно обжалване, а след това – с коя част – мотиви или диспозитив – трябва да се установи това противоречие. Приема се, че използваният от законодателя израз „актове на (...) Съда на Европейския съюз“ при формулиране на специалната предпоставка по чл. 280, ал. 1, т. 2, пр. 2 ГПК дава повод да се приеме, че в приложното ѝ поле попадат *всички актове на СЕС*, които биха могли да имат обуславящо значение за разрешаване на правния въпрос по смисъла на чл. 280, ал. 1 ГПК, като в този смисъл са и преобладаващата част от застъпените в доктрината становища. Приема се, че актуалната редакция на чл. 280, ал. 1, т. 2, пр. 2 ГПК не поставя проблема коя част от съответния акт на СЕС се ползва с обвързваща сила, но националният съд трябва да извърши преценка дали съответният въпрос е бил включен в предмета на произнасяне по предходното дело на СЕС и дали той е разрешен от него - когато прилагат общностното

право, националните съдилища са длъжни да го тълкуват в смисъла, който следва от акта на СЕС, и то не само от неговия диспозитив, но и от мотивите му и по-конкретно тази част от тях, която съставлява *ratio* на съответния акт.

Разгледани са някои актове на СЕС, постановявани в различни производства, като специално внимание е обърнато на актовете, постановявани в производства по преюдициални запитвания (чл. 267 ДФЕС). Разгледана е специфичната хипотеза, при която СЕС възприема различна фактическа обстановка от описаната от националния съд в запитването му, като в тази връзка е посочена и конкретна практика на СЕС. Разгледана е и хипотезата, при която националният съд, след отправено преюдициално запитване, в крайна сметка установява различна фактическа обстановка от възприетата от СЕС в преюдициалното заключение, като се поставя въпросът дали в този случай ще е налице противоречие с акта на СЕС – даденият отговор е отрицателен.

На следващо място се застъпва становището, че в приложното поле на специалната предпоставка по чл. 280, ал. 1, т. 2, пр. 2 ГПК ще попадат най-вече случаите, когато ВКС счита, че е изправен пред *acte éclairé* – когато по делото е поставен въпрос относно тълкуването на правото на ЕС, който вече е бил разрешен от Съда с негов предходен акт, като специално внимание е обърнато на основополагащото решение на Съда по делото *CILFIT, C-283/81*. Разгледан е и въпросът кое основание за допускане на касационно обжалване ще е налице при противоречие на въззивния акт с актове на СЕС, които установяват принципи на правото на ЕС.

В следващата част на изложението (глава трета, § 5) се очертава приложното поле на специалната предпоставка за допускане на касационно обжалване по чл. 280, ал. 1, т. 3 ГПК. На първо място е направена обща характеристика на тази предпоставка за допускане на касационното обжалване (§5.1). Приема се, че начинът на функциониране на българския селективен модел на касационно обжалване е до голяма степен обусловен от съществуването на основанието за допускане на касационно обжалване по чл. 280, ал. 1, т. 3 ГПК. Чрез тази уредба законодателят дава ясен знак, че признава възможността ВКС да изпълнява функцията си по чл. 124, ал. 1 КРБ чрез казуалната си практика, включително като развива правото, и легитимира тази дейност. С т. 3 на чл. 280, ал. 1 ГПК законодателят посочва *критериите*, които следва да са налице, за да се стигне до *създаване* на практика на ВКС по смисъла на чл. 280, ал. 1, т. 1, пр. 2 ГПК при действието на новия ГПК. В § 5.2 е

разгледано съотношението между двата критерия, които се съдържат в чл. 280, ал. 1, т. 3 ГПК – въпреки че тезата, че там се съдържат две самостоятелни специални предпоставки би могла да бъде обоснована, възприема се утвърдената в съдебната практика теза, че предпоставката е една, но съдържа два критерия, като се изяснява приложното поле на различните хипотези, в които тази специална предпоставка е налице. Застъпено е становището, че чл. 280, ал. 1, т. 3 ГПК има субсидиарен характер спрямо предпоставките по т. 1 и т. 2 на чл. 280, ал. 1 ГПК.

Приема се, че основанието за допускане на касационно обжалване по чл. 280, ал. 1, т. 3 ГПК съгласно първия уреден там критерий (правен въпрос от значение за точното прилагане на закона) ще е налице, когато по отношение на приложимия по делото закон е налице някаква форма на неяснота относно смисъла на правната норма, който се извлича чрез тълкуване на разпоредбата, или начина, по който следва да бъде приложена тя. Това са случаите на противоречива практика на съдилищата – преди промените със ЗИД ГПК, ДВ, бр. 86/2017 г. тази хипотеза беше самостоятелна предпоставка за допускане на касационно обжалване по чл. 280, ал. 1, т. 2 ГПК, а съгласно преобладаващата актуална практика на ВКС, в момента попада в приложното поле на чл. 280, ал. 1, т. 3 ГПК; промяна на съдебната практика, поради неточно тълкуване; непълнота на закона; липса на съдебна практика при неяснота на закона; при противоречивост на законите – в тази част от изложението е засегнат и въпросът относно границите на инцидентния децентрализиран контрол за конституционосъобразност, който осъществяват съдилищата.

На следващо място е разгледан въпросът за хипотезите, в които произнасянето на ВКС ще е от значение за развитието на правото по смисъла на чл. 280, ал. 1, т. 3 ГПК (§ 5.4) В хипотезите, в които поставеният въпрос е от значение за точното прилагане на закона, развитието на правото ще е следствие на развиващата се съдебна практика. Общото между тези хипотези е, че въпросите по чл. 280, ал. 1 ГПК имат за предмет неяснота на закона в широк смисъл, която може да бъде преодоляна чрез тълкуване. Когато се говори за развитие (на правото), *няма как да се избегне идеята за качествена или количествена промяна, която съпровожда процеса на преход от едно състояние към друго*. Ако при тълкуването съществува идеята за разкриване на точния смисъл на приложимата норма, то при развитието на правото ясно проличава нормотворческия принос на съдебната практика (за нормотворчески принос на съдебната практика говори Сталев, Ж. Съдебната практика като

източник на правото. Съвременно право, 1997, № 6). Ето защо се прави заключение, че когато се говори за развитие на правото не става дума просто за неговото тълкуване, а за нещо повече – хипотези, в които липсва норма, както и хипотези, в които съдът констатира необходимостта от осъвременяване на собствената си практика или на законодателството. Разгледани са две хипотези, при наличие на които би могло да бъде допуснато касационно обжалване при прилагане на критерия правен въпрос от значение за развитието на правото – липса на закон и необходимостта от осъвременяване на съдебната практика.

Последният раздел на глава трета - § 6 – е посветен на обсъждане на предложенията *de lege ferenda*, направени най-вече от различни представители на правната доктрина. Не се споделя изразеното от някои от тях становище, че следва да отпадне общата предпоставка за допускане на касационното обжалване, тъй като това би довело до цялостна промяна на възприетия селективен модел, който функционира предимно чрез правните въпроси, които се поставят от страните, и на които ВКС дава отговор в тълкувателната част на решенията си по чл. 290 ГПК (и определенията по чл. 274, ал. 3 ГПК при допуснато касационно обжалване). Значението на тези правни въпроси отвъд производството по чл. 288 ГПК се проявява и при действието на чл. 292 ГПК – „*противоречиво разрешавани*“ по смисъла на тази разпоредба са въпросите по чл. 280, ал. 1 ГПК. В този смисъл правният въпрос, по който ВКС се произнася с крайния си акт, се превръща и в *критерий за идентифицирането на противоречива практика* – само т. нар. тълкувателни мотиви на акта на ВКС се вземат предвид при преценката дали е такава. На следващо място се приема, че не съществуват сериозни практически проблеми по прилагането на специалните предпоставки по т. 1, 2 и 3 на чл. 280, ал. 1 ГПК. Ето защо е направен извод, че по отношение на основанията за допускане до касационно обжалване по чл. 280, ал. 1 ГПК към момента не е налице необходимост от законодателни изменения.

4. Глава Четвърта

Глава четвърта от изложението е посветена на предпоставките за допускане на касационно обжалване по чл. 280, ал. 2 ГПК. Към разглеждането им се пристъпва след кратък коментар как и защо се стига до промените в чл. 280, ал. 2 ГПК със ЗИД ГПК, ДВ,

бр. 86/2017 г., като в рамките на този коментар се очертават някои от основните спорни въпроси, които новата уредба поставя.

В глава четвърта, § 2, е направена обща характеристика на предпоставките по чл. 280, ал. 2 ГПК. Споделя се утвърденото в теорията и практиката разбиране, че там са уредени три самостоятелни предпоставки за допускане на касационното обжалване, които се проявяват независимо от предпоставките по чл. 280, ал. 1 ГПК. По отношение на правомощията на ВКС се възприема общия принцип, че задължение на ВКС да допуска *служебно* касационно обжалване при наличие на някое от основанията по чл. 280, ал. 2 ГПК би могло да има само ако е налице и съответстващо му задължение за служебна проверка за наличие на пороци на въззивното решение, представляващи основания за касационно обжалване по чл. 281 ГПК, в същинската фаза на касационното производство. Този извод служи за определяне пределите на проверката на ВКС за наличието на предпоставките по чл. 280, ал. 2 ГПК в последващите части на изложението.

В глава четвърта, § 3 е изследвано приложното поле на първите две самостоятелни предпоставки за допускане на касационно обжалване по чл. 280, ал. 2 ГПК – вероятната нищожност или вероятната недопустимост на въззивното решение. Първата част от изложението е посветена на предмета на проверката за наличие на основания по чл. 280, ал. 2, пр. 1 и 2 ГПК (§ 3.1). Възприема се разбирането, че това е вероятността, разбираана като степен на възможност, въззивното решение да страда от тези пороци, като въз основа на този критерий е разграничена дейността на ВКС в селективната фаза от дейността му в същинската фаза на касационното производство.

В § 3.2 е разгледан въпросът за пределите на проверката за наличие на основания по чл. 280, ал. 2, пр. 1 и 2 ГПК. Основният извод е, че ВКС има правомощия служебно да допуска касационно обжалване, ако констатира вероятност въззивното решение да е нищожно или недопустимо, които се явяват кореспондиращи на правомощията да проверява служебно валидността и допустимостта на въззивния акт в същинската фаза на касационното производство. С цел обезпечаване проявлението на принципа на служебното начало във всяка фаза на процеса, на всяко правомощие на ВКС служебно да проверява за наличието на пороци на въззивния акт, съставляващи основания по чл. 281 ГПК, трябва да кореспондира и съответстващо му правомощие в селективната фаза на процеса служебно да допуска касационно обжалване.

Следващата част от изложението (глава четвърта, § 4) е посветена на предпоставката за допускане на касационно обжалване по чл. 280, ал. 2, пр. 3 ГПК – очевидна неправилност. След кратки предварителни бележки се пристъпва към изясняване на предмета на проверка за наличие на основание по чл. 280, ал. 2, пр. 3 ГПК (§ 4.1). На първо място се отбелязва различният законодателен подход при уредбата на предпоставките по чл. 280, ал. 2, пр. 1 и 2 от една страна и чл. 280, ал. 2, пр. 3 – от друга страна. Докато в първия случай *липсва съдържателна разлика в пороците, които обуславят допускане на касационно обжалване, поради вероятност въззивното решение да е нищожно или недопустимо, и пороците, съставляващи основания за касационно обжалване по чл. 281, т. 1 и 2 ГПК*, което позволява предмет на проверката в производството по чл. 288 ГПК да бъде единствено *вероятността* за наличието им, при формулиране на предпоставката по чл. 280, ал. 2, пр. 3 ГПК законодателят цели да *ограничи* приложното ѝ поле само до онези хипотези, в които е налице *особено тежък порок* на въззивното решение, който би могъл да обуслови неговата неправилност. Затова е направен извод, че съдържанието на понятието „*очевидна неправилност*“ не се припокрива с неправилността на решението по чл. 281, т. 3 ГПК, а е по-тясно – не всяка неправилност обуславя допускане до касационно обжалване, дори да е вероятна, а само „*очевидната*“ такава.

До голяма степен се споделят критиките в доктрината и на някои практикуващи юристи към новото правно понятие, създадено от законодателя. В тази връзка са коментирани и застъпваните в доктрината становища относно неговото съдържание, както и възприетите от практиката такива. Един от основните изводи е, че при дефиниране на понятието „*очевидна неправилност*“ не следва да се изхожда от буквалното му значение, включително трябва се изостави разбирането, че критерий за допускане на касационно обжалване на това основание трябва да бъде *очевидността* на порока, разбирана като *възможността същият да бъде констатиран prima facie*. Предлага се вместо това предмет на проверката по чл. 288 ГПК да бъде въпросът *съществува ли висока степен на вероятност обжалваният акт да страда от особено тежък порок, който ако се установи, че е налице, би могъл да обуслови извод за неправилност на решението*, а „*очевидността*“ на порока да бъде разглеждана в този контекст. Дадени са примери от практиката на ВКС за конкретни хипотези, при които може да се приеме, че е налице основанието по чл. 280, ал. 2, пр. 3 ГПК.

Специално място е отделено на въпроса дали очевидната неправилност следва да се констатира по отношение на определени изводи на въззивния съд, включително по повод извършените или неизвършени от него, но дължими процесуални действия – т.е. отразеното в мотивите на съдебното решение, или тя се отнася до решението в неговата цялост – т.е. крайният резултат от въззивната дейност, отразен в диспозитива на решението. Предложеният отговор е, че *преценката на ВКС относно очевидната неправилност на въззивния акт се основава на изложените от въззивния съд мотиви*. Очевидната неправилност на акта няма как да бъде констатирана единствено въз основа на диспозитива на акта, тъй като пороците, водещи до неправилност по смисъла на чл. 281 ГПК, биха могли да се разкрият само при анализ на мотивите на въззивния съд, обусловили обективирания в диспозитива на акта резултат. Дори когато допуснатите от съда нарушения по чл. 281 ГПК са се отразили на диспозитива на акта, *изводът, че същите водят до неговата неправилност може да бъде направен само след анализ на изложените мотиви, доколкото несъответствията в диспозитива биха могли да са вследствие на допусната очевидна фактическа грешка (чл. 247 ГПК) или неяснота, която би могла да бъде отстранена по пътя на тълкуването (чл. 250 ГПК)*. Отново в този контекст е разгледан въпросът как следва да процедира ВКС, ако констатира, че в мотивите на акта се съдържат недостатъци – неправилни изводи на въззивния съд – но т.нар. краен резултат, обективиран в диспозитива, е правилен, макар и по различни съображения. Дадени са примери от практиката на ВКС за въззивни решения, допуснати до касационно обжалване, поради очевидната им неправилност, а впоследствие – оставени в сила от ВКС, но при излагане на различни мотиви от възприетите от въззивния съд. Въпреки че въпросът за правомощията на ВКС в такава ситуация стои встрани от основната тема на изложението, накратко са обсъдени двата възможни подхода в подобни хипотези.

Крайният извод в тази част от изложението е, че *предмет на проверката за основанието за допускане на касационно обжалване по чл. 280, ал. 2, пр. 3 ГПК, е високата степен на вероятност („очевидност“) въззивното решение да страда от особено тежък порок по чл. 281, т. 3 ГПК*. Очевидна неправилност в производството по чл. 288 ГПК може да бъде констатирана по отношение на определени изводи на въззивния съд, обективирани в мотивите към решението, образуващи логическо единство с неговия диспозитив, но не и

по отношение на самото изявление на съда, намерило израз единствено в диспозитива, което разрешава правния спор.

Следващата част от глава четвърта (§ 4.2) е посветена на пределите на проверката за наличие на основание по чл. 280, ал. 2, пр. 3 ГПК. Констатира се, че по този въпрос съдебната практика на ВКС до ден днешен е противоречива, а тълкувателно дело не е образувано, въпреки инициативата на състав на ВКС в тази насока. Последователността изисква при разрешаване на проблема относно служебните правомощия на ВКС да констатира наличието на основание за допускане до касационно обжалване по чл. 280, ал. 2, пр. 3 ГПК да се възприеме същият подход, който е възприет и по отношение на основанията по чл. 280, ал. 2, пр. 1 и 2 ГПК. Всяко правомощие на ВКС да *допусне служебно* касационно обжалване следва да кореспондира на *съответно служебно правомощие да се произнася по наличието на касационни основания* и без същите да са посочени от страната. След като се констатира, че в определени случаи ВКС има правомощия служебно да следи за правилността на решението – дадени са за пример конкретни хипотези, на тях кореспондира правомощието да допусне служебно касационното обжалване, като основанието за това е чл. 280, ал. 2, пр. 3 ГПК.

Основните изводи в края на този раздел са, че ВКС може да допусне касационно обжалване на това основание, ако страната е направила такова искане; ако страната не е направила такова искане, но е посочила порок на въззивното решение по чл. 281 ГПК, който е особено тежък, дори ВКС да не следи служебно за наличието му; дори съответни оплаквания да не са наведени в касационната жалба, в случаите, когато е длъжен да следи служебно за правилността на въззивното решение и има вероятност същото да страда от особено тежък порок, поради нарушение на императивна материалноправна норма. При липса на въведени от касационния жалбоподател доводи по чл. 281, т.3 ГПК, които биха могли да обосноват очевидна неправилност на въззивното решение и извън случаите, когато ВКС има правомощие да допусне касационното обжалване служебно с цел обезпечаване действието на императивна материалноправна норма, касационно обжалване на основание чл. 280, ал. 2, пр. 3 ГПК не би следвало да се допуска.

В края на глава четвърта (§ 5) е направено предложение *de lege ferenda* за промяна в чл. 280, ал. 2 ГПК. Застъпваната теза е, че сегашната редакция на закона в тази част предизвиква сериозни практически проблеми. Същевременно не може да не се отчете

обстоятелството, че съществуването ѝ обезпечава достатъчно съществен обществен интерес: достъпът до касационно обжалване да бъде разширен, но само за да бъде препятствана възможността да влязат в сила въззивни решения, които страдат от *особено тежки пороци* по чл. 281 ГПК. Такива са тези пороци, които засягат обществения интерес от еднаквото прилагане на закона и – най-вече – доверието в правосъдието. Този обществен интерес стои в основата на правната сигурност и предвидимост в правосъдието. Ето защо функцията на тези предпоставки за допускане на обжалване не е единствено защита на частния интерес на страните по делото – в случая паралелно с този интерес се обезпечава и общественият интерес. Ето защо се предлага именно тежестта на порока по чл. 281 ГПК да е основният критерий за допускане на касационно обжалване по този ред, а предмет на преценката да е вероятността той да е налице. Пороците, обуславящи нищожност и недопустимост на въззивния акт винаги са особено тежки, но не всички пороци, обуславящи неговата неправилност, са такива. В тази насока е и направеното предложение за законодателни изменения.

Въпреки това при обмисляне на по-съществени реформи на касационното производство, особено в селективната му фаза, може да се постави въпросът дали ефектът, който се цели да бъде постигнат чрез въвеждане на основанията на чл. 280, ал. 2 ГПК, не може да бъде реализиран и *чрез основанията по чл. 280, ал. 1 ГПК*, но чрез промяна в разбиранията относно правомощията на ВКС *служебно да допуска касационно обжалване по правен въпрос*, чието разрешаване е от значение за преценката налице ли е особено тежък порок на въззивния акт.

5. Глава Пета

Глава пета от труда е посветена на някои особености на производството по допускане на касационно обжалване.

Анализът в § 1 се фокусира върху начина, по който следва да бъдат отразени основанията по чл. 280, ал. 1 и 2 ГПК в съдържанието на касационната жалба, като специално внимание е отделено на изложението по чл. 284, ал. 3, т. 1 ГПК и на точното и мотивирано изложение по чл. 284, ал. 1, т. 3 ГПК. Разгледан е въпросът как се обосновава всяка от специалните предпоставки по чл. 280, ал. 1 ГПК и дали предпоставките по чл. 280,

ал. 2 ГПК трябва да бъдат обосновани в нарочно изложение. В тази връзка е обсъдена и практиката на ВКС.

В § 2 е разгледан въпросът за съотношението между отделните предпоставки за допускане на касационно обжалване. Въпреки че отделни хипотези на конкуренция между предпоставките за допускане на касационно обжалване са обсъдени и в предходните части на изложението, в рамките на този анализ е предложен единен подход за случаите на такава конкуренция.

В § 3 се разглежда въпросът каква е защитата на ответника по касация в селективната фаза от касационното производство. Отделено е внимание на възможността за оспорване на наличието на предпоставките за допускане на касационно обжалване, на които се е позовал жалбоподателят.

В § 4 е обсъден въпросът какви са правомощията на въззивния съд в рамките на извършваната от него проверка по чл. 286 ГПК, разгледан най-вече в контекста на направеното разграничение между изискването за редовност на касационната жалба – жалбоподателят да се е позовал на поне едно основание за допускане на касационно обжалване – и преценката дали това основание е налице, която е от компетентността само на ВКС. Обсъдена е и проверката за редовност на преписката след изпращането ѝ от ВКС, която се осъществява преди образуване на касационното дело, съгласно Правилата за образуване, случайно разпределение и насрочване на делата във Върховния касационен съд, както и проверката за редовност, която се извършва от самия състав на ВКС, на когото е разпределено делото.

В § 5 фокусът е върху въпроса какви правомощия има ВКС, ако е необходимо да бъде отправено преюдициално запитване в селективната фаза. Коментирана е практиката на ВКС в тази насока, както и разбиранията на СЕС относно възможността да бъде сезиран в тази фаза от процеса. В тази връзка са обобщени и становищата в доктрината.

В § 6 са разгледани правомощията на ВКС по чл. 292 ГПК. Един от основните изводи е, че *преценката дали са налице предпоставките за отправяне на предложение за постановяване на тълкувателно решение по чл. 292 ГПК се извършва преди произнасяне по допускане на касационното обжалване* – това разбиране е отразено и в практиката на ВКС. Ето защо ако констатира, че предпоставките по чл. 292 ГПК са налице, ВКС с нарочно определение прави предложение по чл. 292 ГПК за постановяване на тълкувателно решение

и едновременно с това спира производството по касационното дело, по което е поставен съответният въпрос. Едва след постановяване на краен акт по тълкувателното дело, ако такова бъде образувано, ВКС *възобновява* производството по касационното дело *и се произнася по наличието или липсата на предпоставки за допускане на касационното обжалване*.

Накрая на тази глава – в § 7 – са разгледани някои въпроси, свързани с постановяването на определението по чл. 288 ГПК, с което се слага край на селективната фаза на касационното обжалване. Споделя се застъпеното в практиката на ВКС становище, че производството по чл. 288 ГПК представлява специфична правораздавателна дейност. Обсъден е проблемът с мотивиране на определенията по чл. 288 ГПК в сравнителноправен контекст, като се стига до извод, че българският върховен съд се числи към съдилищата, които излагат подробни и обстойни мотиви към този вид актове, което би могло да влияе по негативен начин на натоварването им. Отделено е внимание на въпросите за състава на съда в производството по чл. 288 ГПК, включително необходимото мнозинство за допускане на касационно обжалване, на правомощията на ВКС да квалифицира основанията за допускане на касационно обжалване, на произнасянето на ВКС по наличието на такова и накрая – на приложимостта на чл. 247, чл. 250 и чл. 251 ГПК към определенията по чл. 288 ГПК.

III. Основни приносни моменти в дисертацията

1. Темата за селективния модел на касационното обжалване се разглежда в контекста на функциите на върховните съдилища за защита на обществения интерес и конституционната роля на ВКС по осъществяване на върховен съдебен надзор за точното и еднакво прилагане на закона от всички съдилища.

2. Направен е подробен сравнителноправен анализ на уредбите на държави, принадлежащи към различни правни семейства, в които съществуват производства, сравними със съществуващото у нас. Той не е самоцелен – с извършването му се достигат съответни изводи и се правят наблюдения, които впоследствие са използвани при коментара на конкретни проблеми на уредбата в България.

3. Въвеждането на селективния модел на касационно обжалване в България чрез уредбата на законоустановени предпоставки за допускането му е поставено в подходящ и цялостен контекст – както исторически, така и с оглед развилия се конституционен дебат и при обсъждане на относимата практика на ЕСПЧ.

4. Прави се опит да се изясни съдържанието на новите правни понятия, употребени от законодателя, и да се разграничат предпоставките за допускане на касационно обжалване от други процесуални институти.

5. Посочват се основните функции, които изпълняват предпоставките за допускане на касационно обжалване, които не се ограничават до чисто процесуални такива.

6. Разгледан е въпросът за проявление на принципите на гражданския процес в селективната фаза на касационното производство, като този въпрос е многократно засегнат в изложението.

7. Приносен момент в изследването е установяването на приложното поле на всяка от предпоставките за допускане на касационно обжалване и посочване на техните характеристики.

7.1. По отношение на общата предпоставка по чл. 280, ал. 1 ГПК е направен опит да се изведат основните характеристики, които следва да има правният въпрос, като за тази цел като отправна точка е използвана тълкувателната практика на ВКС. Въпреки че преобладаващата част от нейните разрешения се споделят, някои от тях са критикувани – като например изискването правният въпрос да е *„включен в предмета на спора, индивидуализиран чрез основанието и петитума на иска“*.

7.2. Направен е опит да се изведе критерий, въз основа на който да се определи приложното поле на специалните предпоставки по чл. 280, ал. 1, т. 1 ГПК - възможността съдебната практика на ВКС – задължителната и казуалната такава – да бъде ефективно използвана като механизъм за изпълнение на функциите на ВКС по чл. 124 КРБ, която възможност се обяснява не със задължителния характер на съдебната практика, а с нейното място в системата на източниците на правото. Впоследствие въз основа на този критерий са посочени актовете на ВКС, които представляват неговата задължителна практика по смисъла на чл. 280, ал. 1, т. 1, пр.1 ГПК и неговата „практика“ по смисъла на чл. 280, ал. 1, т. 1, пр. 2 ГПК.

7.3. Очертано е приложното поле на специалните предпоставки по чл. 280, ал. 1, т. 2 ГПК, които намират мястото си в закона едва след промените със ЗИД ГПК, ДВ, бр. 86/2017 г.

7.4. При определяне на приложното поле на чл. 280, ал. 1, т. 3 ГПК, въпреки че се застъпва тезата, че тази специална предпоставка има субсидиарен характер спрямо уредените в т. 1 и т. 2 от чл. 280, ал. 1 ГПК, се отчита, че именно тя придава облика на селективния модел на касационното обжалване у нас. Приносен момент представлява обобщаването на хипотезите, при които основанието по чл. 280, ал. 1, т. 3 ГПК е налице, като за тази цел са използвани посочени в изложението критерии.

7.5. Чрез дадените отговори на въпросите относно предмета на проверка и пределите на проверката за наличие на предпоставките по чл. 280, ал. 2 ГПК е определено тяхното приложно поле.

8. Направено е предложение *de lege ferenda* при евентуални изменения на чл. 280, ал. 2 ГПК. Същевременно са обсъдени други предложения за изменения на закона, направени от представители на доктрината, като е изразено становище по тях.

9. Разгледани са някои особености на производството по чл. 288 ГПК, най-вече във връзка с проявлението на предпоставките за допускане на касационно обжалване.

IV. Публикации във връзка с дисертационния труд

1. Владимирова, Я. Изискването за представяне на изложение на основанията за допускане на касационно обжалване по чл. 284, ал. 3, т. 1 ГПК във връзка с новата ал. 2. – Норма, 2019, № 5. 25-58. ISSN: 1314-5118
2. Владимирова, Я. Някои проблеми при обжалване на определенията по чл. 248, ал. 1 от Гражданския процесуален кодекс. – Търговско и облигационно право, 2021, № 4. 66-77. ISSN: 1314-8133
3. Владимирова-Панова, Я. Селективният модел на обжалване в практиката на Европейския съд по правата на човека. – Съвременно право, 2024, № 2, 81-92. ISSN: 0861-1815
4. Владимирова, Я. Развитие на правото от съдилищата: в търсене на легитимност чрез позоваване на ценности. – Общество и право, 2025, № 5. ISSN: 0204-8523 – *приета за печат.*